

De Steden als springplank naar de toekomst

OVER SOLIDARITEIT EN VERBONDENHEID IN DE EEUW VAN DE STEDEN.

In zijn boek “Politeia” ging Plato op zoek naar de ideale staat. Ook vandaag nog debatteren filosofen en politici over de manier waarop een gemeenschap kan functioneren en over wat nu precies de fundamenteën zijn van een gemeenschap.

Hoe ziet onze Staat eruit? Hoe functioneert onze Staat? Meer nog dan in andere Europese landen, leeft dit debat in België. De Verenigde Staten van Amerika hebben een grondwet, geschreven in 1779, waarop in al die jaren slechts een twintigtal amendementen kwamen. De Belgische grondwet is geschreven in 1830 en is intussen al tientallen keer herschreven. Engeland heeft tot op heden geen grondwet. Elk land kent zijn eigen ontwikkelingen, heeft zijn eigen specifieke noden. België is geen statisch gegeven. België is een land dat zichzelf voortdurend heruitvindt, herdefinieert, ja zelfs herschept.

Het basisfundament van een gemeenschap is verbondenheid. Maar de manier waarop mensen zich verbonden voelen, kan zeer verschillend zijn: taal, religie, sport... Mensen zijn bovendien altijd lid van meer dan één gemeenschap en gemeenschappen zijn erg veranderlijk. Dit staat haaks op het immobilisme dat staten kenmerkt. Het verklaart de spanningen tussen gemeenschap en staat.

In de 19de eeuw probeerde men die spanning op te lossen door staten te vormen, gebaseerd op de gemeenschap van het volk, verbonden door de taal. “De taal is gans het volk,” zou men later bij ons zeggen. Nieuwe of hernieuwde natiestaten als Frankrijk, Duitsland, Griekenland poogden alle Fransen, Duitsers of Grieken te verenigen binnen hun grenzen. Maar grenzen zijn enkel op kaarten een heldere lijn. In de realiteit zijn grenzen vaag en onduidelijk. De natiestaat was daarom gedoemd om tot conflicten te leiden. De Frans-Duitse oorlog van 1870, de Eerste Wereldoorlog en zelfs de Tweede wereldoorlog waren conflicten die het failliet van de natiestaat aantoonde. Een staat gebaseerd op een – vaak gedroomde – gemeenschap van gelijkzaligen, heeft al snel de neiging zichzelf superieur te vinden.

Na de Tweede Wereldoorlog ontstond in het Oude Europa een nieuwe dynamiek. De oude vijanden verenigden zich in de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal en gaven zo geboorte aan een van de boeiendste politieke projecten sinds mensenheugenis: op democratische wijze de eeuwenoude verschillen overstijgen om samen een nieuw politiek en staatkundig project te vormen: Europa. Tegelijkertijd kreeg de natiestaat-gedachte een nieuw elan in het regionalisme. Bestaande staten werden als te groot beschouwd. Kleinere entiteiten begonnen zich te manifesteren als gemeenschap, soms op historische gronden, soms op taalkundige.

Met de millenniumwissel traden we niet alleen een nieuw tijdperk in, maar ook een nieuwe tijdsgeest. Technologie maakte van de wereld een dorp. Plots werd de andere kant van de wereld onze buur. Helaas, werd onze buur tegelijkertijd de andere kant van de wereld. Nieuwe gemeenschappen ontstaan, oude raken in crisis. Dit leidt tot angst. Grote angst. Angst verlamt. Angst doet inkrimpen. Angst creëert angst.

De Steden als springplank naar de toekomst

Die Angst moet een Uitdaging worden. In een globaliserende wereld vervaagt de natuurlijke verbondenheid op basis van taal en cultuur. Veelkleurigheid en veeltaligheid nemen de vrijgekomen ruimte in. Invloeden stoppen niet meer aan grenzen. Dank zij de communicatietechnologie zijn mensen niet meer gebonden aan een thuisbasis maar zoeken een hub, een plaats waar ze kunnen aarden, inpluggen, hun leven inrichten, niet als een gesloten huis maar als een uitvalsbasis naar de wereld.

Die nieuwe gemeenschappen zijn de steden en dit is niet uniek in onze geschiedenis. In de middeleeuwen kende Vlaanderen een bloeiende stedelijke cultuur. Hier werd het moderne bankwezen uitgevonden, hier ontdekten schilders het perspectief, hier werd handel gedreven met steden over de hele bekende wereld. Deze steden waren broeihaarden van leven, van nieuwe ideeën, van vooruitgang. Maar bovenal waren deze steden open. “Stadslucht maakt vrij,” was niet zomaar een leuze, het was het wezen zelf van de stad.

De steden in de Lage Landen, in Noord-Italië en in Duitsland waren de drijvende krachten achter de economische en maatschappelijke ontwikkelingen. Onze steden waren niet teruggeplooid op hun eigen achterland. De internationale handelsrelaties die toen ontstonden, zijn vandaag nog zichtbaar. Als men vandaag in Wallonië vooral Bourgogne drinkt, terwijl in West- en Oost-Vlaanderen Bordeaux populairder is, heeft dat te maken met eeuwenoude handelsrelaties: in het graafschap Vlaanderen was het goedkoper wijn over zee uit Bordeaux aan te voeren, in Brabant en verder naar het oosten was vervoer over land vanuit de Bourgogne goedkoper.

Vandaag spelen steden opnieuw een leidende rol spelen: London, Parijs, Berlijn, Washington nemen het voortouw in maatschappelijke, sociale en ecologische ontwikkelingen. Hiroshima heeft de catastrofe van de atoombom omgezet in leidersrol voor vrede. Steden nemen het voortouw en zijn meer vooruitstrevend dan naties of regio's. Londen, Milaan, Bonn, Keulen...ze nemen gedurfde maatregelen om hun inwoners een leefbare woonomgeving te garanderen; congestion charge, milieuzones... Deze steden kunnen dat, omdat hun gemeenschap anders naar de wereld kijkt.

Maar wat zeker ook een reden is, is dat in deze steden de rijke mensen in het centrum wonen, de armeren in de suburbs, de buitenwijken. In ons land is dit omgekeerd en wonen de minder begoeden in de steden, de rijkere in de rand. Mooie illustratie van deze sociale kloof tussen centrum en rand is de discussie over de nachtvluchten waar een voor ecologen toch wel hallucinante discussie wordt gevoerd over wie het meest moet wakker liggen. Dit geldt overigens niet alleen voor Brussel ook Antwerpen krijgt steeds meer een “Vlaamse rand”. De stad verkleurt aan hoog tempo. In Deurne worden 7 op 10 kinderen geboren in een gezin waar Nederlands niet de moedertaal is. Binnen drie jaar staan drie op vier kinderen op de stoep van de kleuterschool met een rugzakje waarin een andere taal, cultuur en religie. Ondertussen sturen Vlaamse ouders hun kinderen naar scholen in de rand, de witte stadsvlucht uit de scholen. Voeg daarbij de wetenschap dat een jongere waarvan beide ouders laag opgeleid zijn en die thuis niet het Nederlands praat 50% kans heeft om af te studeren zonder diploma. Dan wordt duidelijk dat we niet echt bezig zijn om de toekomst voor te bereiden. Als we er niet voor zorgen dat allochtone jongeren gelijke kansen krijgen in het onderwijs dan zal de komende generatie jongeren gemiddeld minder goed opgeleid zijn dan de huidige. Dit staat haaks op de doelstelling om van Vlaanderen een kennismaatschappij te maken.

De Steden als springplank naar de toekomst

Het is de ironie van de geschiedenis dat Vlaanderen ooit zo trots was op haar steden, zich vandaag afkeert van diezelfde steden. Steden zijn voor de doorsnee Vlaming synoniem voor gevaar, decadentie, vuiligheid, vreemd... De illusie van het romantische platteland wordt voortdurend gerecreëerd in onze verkavelingen. We leggen zo niet alleen een enorme druk op de open ruimte – waardoor dat gekoesterde platteland omgevormd wordt tot een grote bouwwerf – maar verhinderen tevens dat onze steden opnieuw die leidende rol spelen die onze geschiedenis zo liet bloeien. Het zal wel geen toeval zijn dat de TV1 reeks Katarakt een megasucces werd. Het gaat over het idyllische platteland en...over tunnelzicht.

Turkse, Marokkaanse en Poolse Brusselaars, Antwerpenaren, Gentenaars zoeken en richten eigen verenigingen op, lezen eigen kranten,... Toch wonen ze samen met Vlamingen in één stad. Als we willen vooruit gaan, dan zal het samen moeten. Vlamingen en nieuwelingen moeten zich als stadsgenoten verbonden kunnen voelen. En dus moet er gewerkt worden aan gemeenschappelijkheid, aan een identiteit die niet bepaald wordt door culturele achtergrond, maar wel door een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor dezelfde wijk en dezelfde stad. Zo overstijgen we de eigen taal en cultuur en verlaten we eindelijk de wij-zij tegenstelling. Dan worden onze steden opnieuw wervende aantrekkingspolen, magneten, uitvalsbasisen. We moeten onze steden helpen deze sprong naar de toekomst te maken, door onze diversiteit als een kans te grijpen en ernaar te handelen.

Ondertussen blijft de Platoonse zoektocht naar de ideale staat voortgaan. Maar in de loopgraven van het eigen gelijk, liggen geen oplossingen. Groen! roept alle partijen en bewegingen op om uit de loopgraven te komen. Laten we de vraagstelling niet langer beperken tot welke bevoegdheden we Vlaams maken en welke we federaal houden. De vraag die om een antwoord roept is: hoe organiseren we ons bestuur op maat van de 21ste eeuw? Hoe geven we onze steden bevoegdheden en middelen om het samen leven in verschil te organiseren en het welzijn van hun inwoners te garanderen? Welke bevoegdheden staan we af aan Europa of hoe schrijven we ons het best in internationale akkoorden in? Door het debat over beter bestuur te beperken tot de keuze Vlaams of federaal missen we op heel wat vlakken de kans om echt goed te besturen.

Deze vragen overstijgen de 19de eeuwse natiestaat, overstijgen ook diens 20ste eeuwse variant van het regionalisme. Deze vragen schrijven zich in een 21ste eeuwse evolutie waarbij de wereld de stad wordt en de stad de wereld. 49,5% van de wereldbevolking woont vandaag reeds in een stad.

Gemeenschap staat of valt met verbondenheid.

Verbondenheid staat of valt met solidariteit.

Aaibare liberalen zoals Verhofstadt en De Gucht zijn er in geslaagd het woord solidariteit uit de markt te prijzen wegens gedateerd en te veel verbonden met extreem socialisme, zelfs communisme.

Solidariteit is niet gedateerd. Solidariteit is tijdloos en net als democratie wezenlijk onderdeel om samenleven te bouwen.

De basis van onze solidariteit is onze sociale zekerheid. Die sociale zekerheid is gebaseerd op solidariteit tussen personen en niet tussen regio's. Iedereen of die nu in Vlaanderen, Brussel of

De Steden als springplank naar de toekomst

Wallonië woont, ongeacht of die thuis Nederlands, Frans, Arabisch of Chinees praat draagt bij naar draagkracht en is verzekerd voor dezelfde risico's. Een verzekering wordt sterker als er een bredere basis is. De grootste bedreiging is de financiering op basis van het inkomen uit arbeid. Een bredere financiering ook op basis van het inkomen uit vermogen heeft meer kans naarmate het systeem meer Europees is. De toekomstige architectuur van onze sociale zekerheid moet een Europese onderbouw krijgen. De sociale zekerheid zoals uitgebouwd in de Europese deelstaten onderscheidt de Europese economie van andere economieën zoals Amerika of China. Ons systeem van sociale zekerheid is nog altijd het beste instrument om armoede te bestrijden.

Internationaal vergelijkend onderzoek leert dat het interpersoonlijk, herverdelende karakter van de Belgische sociale zekerheid inderdaad relatief groot is, doch niet exuberant. Dankzij sociale zekerheidstransfers wordt een significant niveau van armoedereductie bereikt maar in de cluster van Europese, rijke, vergelijkbare landen (Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Finland en Zweden.) presteert ons land eerder middelmatig. Ons naar die landen richten en met hen een gemeenschappelijke sokkel uitbouwen zou een boeiende, toekomstgerichte uitdaging kunnen zijn.

Hiervoor hebben we grote staatslui nodig zoals Paul-Henri Spaak of Achiel Van Acker, die 50 jaar geleden begrepen hoe ze de toekomst moesten voorbereiden. Dit doe je niet met politici die nu al 9 maanden lang naar hun eigen navel staren.

Bart Dewever blijft met de hardnekkigheid hem eigen, geloven in het Europa van de regio's. Als historicus zou hij echter moeten weten dat je de geschiedenis niet tegen houdt. Europa evolueert in een snel tempo naar een netwerk van steden dat zich van de huidige staats-, regio of taalgrenzen weinig aantrekt. De euregio Luik, Aken, Maastricht gaat over drie taal- en staatsgrenzen. De communauté urbaine van Lille strekt zich uit tot Kortrijk. Vandaag reeds worden maatregelen genomen om de grenzen weg te werken, het extra grenstarief van het spoor werd geschrapt zodat het goedkoper is om van Kortrijk naar Lille te sporen. Lille ligt trouwens dichterbij dan Brussel voor de Kortrijkzanen.

Grensarbeid zal steeds meer realiteit worden en ook al vanuit deze visie mogen we de afstemming van de verschillende stelsels niet overlaten aan de noden van de werkgevers. Vakbonden en politieke partijen moeten zich voorbereiden op deze grensoverschrijdende realiteit. Groen! roept zijn groepen alvast op tot grensoverschrijdende samenwerking met Ecolo maar ook met Duitse, Franse en Nederlandse Groenen.

Deze visie op grootstedelijkheid plaatst ook de discussies over het uitbreiden van Brussel in een heel nieuwe context. Brussel is veel groter dan haar huidige 19 gemeenten. Uit recent onderzoek naar de economische en culturele invloed van onze hoofdstad bleek dat wat we zouden kunnen noemen het "Brussels Stadsgewest" niet minder dan 62 steden en gemeenten telt en reikt tot aan de grenzen van Leuven, Antwerpen en Aalst.

België is extra ingewikkeld en werd in de tweede helft van de vorige eeuw een federale staat. Het model voor deze federatie werd uitgetekend door loodgieters in kastelen die moeilijke compromissen vertaalden in een land met drie gewesten en daarnaast drie gemeenschappen. Dit

De Steden als springplank naar de toekomst

maakt goed bestuur erg moeilijk. Brussel is een apart gewest maar behoort tot de Vlaamse en Franstalige gemeenschap. Wij willen U alvast uitnodigen mee na te denken over een volgende stap in de staatshervorming. Is het niet mogelijk naar een model te gaan met drie gewesten, die zowel persoonsgebonden als grondgebonden bevoegdheden opnemen? Brussel zou op die manier ook meer vrijheid krijgen om met de soms geforceerde opsplitsing tussen Nederlandstalig en Franstalig cultuurbeleid om te gaan. Ook gaan we dan naar een interessant debat over het onderwijs in Brussel. Is het in zo'n internationale stad niet voor de hand liggend dat alle onderwijs meertalig is? Is het niet logisch dat de Europese doelstelling dat elke inwoner naast zijn moedertaal nog twee andere talen spreekt, in de hoofdstad van Europa wordt in praktijk gebracht?

Groen wil onbevangen en zonder vooroordelen mee zoeken naar het antwoord op die eeuwenoude vraag hoe we gemeenschap kunnen vormen in de 21^e eeuw. Mee zoeken naar welk bestuursniveau het best geschikt is om te antwoorden op de uitdagingen die een globaliserende wereld ons stelt.

Wat wel vast staat: Solidariteit en democratie het zijn de bouwstenen voor het samenleven in verschil van de 21^e eeuw! Onze steden zijn hiervoor een springplank, geen struikelblok.

Mieke Vogels